

אחת לא. ולדעת הרי"ז אף אם בא העד השני קודם שהתירוה ב"ד לינשא, אם אך בא לאחר העד הראשון — בדיעבד שנישאת לא תצא. ולדעת הרמב"ם (גירושין יב, יט) אפילו אם באו בבת אחת, אם אומרת ברי ונישאת לאותו העד — לא תצא. והרמב"ן ועוד ראשונים השיגו. (ע"ע אבני נזר אה"ע קיד קטז).

אבל בגירושין, כיון שמעיד על אשת איש, אין דבריו של אחד כלום לומר לא נתגרשה, הלכך אפילו בדיעבד שנישאת לא תצא.

מבואר בתוס' שאפילו לא ידענו שהיא אשת איש אלא על פי העד, אינו נאמן לומר נתגרשה נגד העד האחר, [ואין כאן מיגו שהיה יכול לשתוק — כי שמא רוצה להעיד כדי לפסלו מכהונה].

וכן בקדושין, כיון שהיא בחזקת פנויה, אין העד נאמן לומר נתקדשה הלכך אם נישאת לא תצא. ולכתחילה לא תנשא — פירשו התוס' והר"ן, כגון שאנו יודעים שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה וכד', שהורעה חזקת פנויה, אבל בלא"ה תנשא אפילו לכתחילה. ולהראב"ד (אישות ט) אפילו בעד האומר קידשה אביה ועד אומר לא קידשה — לכתחילה לא תנשא. (וע' בבאר מחלוקתם באבני נזר אה"ע תעב).

דף כג

לח. מה הדין במקרים דלהלן?

- א. האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני ואחר כך באו עדים שהיתה אשת איש.
- ב. באופן הנזכר, באומרת נשביתי וטהורה אני.
- ג. 'נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני'.
- ד. שבויה שנמצאת במקום אחד ויש עליה עדים במקום אחר.

א. אם באו עדים קודם שהתירוה להינשא — אינה מותרת לינשא. ואם התירוה להינשא ואחר כך באו עדים — לא תצא מהתירה [שסומכים בדיעבד שאין אשה מעיזה פניה לשקר ולומר שנתגרשה]. כן שנה רבי אושעיא וכפירוש אבוה דשמואל. אבל לרבה בר אבין (י בר אבוה) תצא [שאמנם בפני בעלה אינה מעיזה לומר גרשתני, אבל שלא בפניו מעיזה]. (ואפשר שחומרא דרבנן היא אבל מהתורה נאמנת, או אפשר שאף מהתורה אינה נאמנת אם לא מטעם 'מיגו'. ע' חזו"א קטז, ה. וע"ע אריכות רבה בשו"ת מהרי"ק עב).

נראה מדברי הרי"ף שהלכה כדעה אחרונה שאינה נאמנת ותצא. (וכן פסק רבנו חננאל. הובא ברא"ש. וכן דעת הרמב"ם — איסורי ביאה יח, כא). ואולם דעת הרמב"ן שיש לחוש לדעה ראשונה לחומרא, להצריכה גט משני, כי שמא הלכה שאין אשה מעיזה לומר גרושה אני אפילו כשאומרת שלא בפני בעלה. אבל ברי"ף משמע שאין לחוש לדעה זו. (עפ"י ר"ן). ומהרש"ל כתב שאם כבר נישאת לא תצא, ואפשר שגם רבה בר אבין מודה לדבר, ורק בהתירוה לינשא סובר שתצא מהתירה הראשון. ואין כן דעת הטור.

ב. בשבויה הקילו לדברי הכל, שאם התירוה להינשא ואחר כך באו עדים שנשבת — לא תצא מהתירה הראשון ותינשא לכתחילה (כן מבואר ממעשה דבנות שמואל. תוס'). אבל אם באו עדים קודם שהתירוה — אסורה לדברי הכל. (כן מבואר מדברי הברייתא, וע' גם בתד"ה מאן ובמהרש"א). עדי שבויה שאמרו, לאו דוקא שראוה שנשבת אלא הוא הדין כל שידעו ששהתה בין הגויים. (עפ"י שו"ת הרא"ש לב, ה ועוד).

ג. אמרה נשבית וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני — אין אומרים נמתין עד שיבואו עדים אלא מתירים אותה מיד.

התירוה להינשא ואחר כך באו עדים ואמרו לא ידענו — הרי זו לא תצא. ואם באו עדי טומאה — אפילו יש לה כמה בנים, תצא.

ד. שבוייה שיצא עליה קול (תוס') שיש עליה עדי טומאה במקום אחר — הורה רבי חנינא שאינה נאסרת כל עוד אין העדים מעידים בפנינו; 'עדים בצד אסתן ותאסר?!'.

אם ודאי יש עדים במקום אחר, יש מי שכתב שדינה כאילו כבר באו לפנינו והעידו, ותצא. (ע' בשו"ת בית זבול ח"א כו, כג עפ"י התוס' והרשב"א).

לט. א. האם עד אחד נאמן להעיד על שבוייה שהיא טהורה? ומה הדין בעד המעיד טהורה ועד המעיד טומאה?
ב. שתי נשים שנשבו — האם נאמנות להעיד זו על זו ועל עצמן?

א. בשבוייה הקילו להאמין עד אחד, וכן אשה וכן עבד או שפחה נאמנים לומר על השבוייה שהיא טהורה, וכדלהלן.

ואפילו עד אומר טהורה ועד אומר טומאה — טהורה (גם אם האומר טהורה הוא עד פסול והאומר טומאה הוא עד כשר. רמב"ם), שכל מקום שנאמן בו עד אחר הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומד במקום שנים. ואולם אם היא מעידה על עצמה שנטמאה, הרי עשתה עצמה כחתיכה דאיסורא, וגם אם יעידו כנגדה שהיא טהורה — הרי היא טמאה.

א. כתב הר"ן שאין התר בעד כנגד עד אלא כאשר כבר התירוה להינשא על פי עד אחד שאמר טהורה, אבל אם עדין לא התירוה — אסורה. והביא דעה הסוברת שאם עד כשר אומר טהורה ועד פסול אומר טמאה, אפילו קדם העד שאומר טמאה — הרי זו טהורה, שבשבוייה הקילו. ויש אומרים שבשבוייה הקילו תמיד לסמוך על העד המטהר.

ב. אין עדים שנשבית ואמרה על עצמה נשבית וטהורה אני, משמע בגמרא (הן מהמציעתא לאוקימתא דאביי, דבדליכא עדים מיירי ולכן אינה נאמנת על חברתה, כי לחברתה יש 'הפה שאסר', הן מלשון הגמרא ברב פפא 'איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה') שגם אם עד אחד מעיד שטמאה — נאמנת, שהפה שאסר הפה שהתיר ואין בכח העד לפוסלה.

ב. שתי נשים שנשבו, נאמנות כל אחת להעיד על חברתה שהיא טהורה [בין אם אומרת על עצמה שהיא טמאה בין שאומרת טהורה אני], אבל אין נאמנות על עצמן כל שיש עדים שנשבו (ואפילו הן לא ידעו על קיומן של העדים. תוס'), וכדלעיל.

דפים כג — כד

מ. א. האם שני אנשים נאמנים להעיד זה על זה ועל עצמם שהם כהנים?
ב. האם חוששים לגומלין בעדויות שני אנשים זה על זה?

א. שני אנשים, זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני — אינם נאמנים להאכילם בתרומה, (מלבד במסיה לפי תומו — וכדלהלן כו). ובזמן שהם מעידים זה את זה — נאמנים. רבי יהודה אומר: אין מעלים לכהונה על פי עד אחד. ופירשו בגמרא (ל'אבעיית אימא') מחלוקתם, האם מעלים מתרומה ליוחסין, הלכך צריך שני עדים על כל אחד ואחד, ודי בשלשה — שנים מעידים על זה ושנים מעידים על זה, או אין מעלים מתרומה ליוחסין ודי בעד אחד, ואין חוששים לגומלים.

ורבי אלעזר אומר, מעלים לכהונה על פי עד אחד כשאין עוררים, אבל חוששים לגומלים, הלכך שנים המעידים זה את זה אינם נאמנים.

לענין יוחסין (כגון לעבודת המקדש או לענין יחוס זרעו, שכהן הבא לישא בתו לא יצטרך לבדקו. עתוס'), לדברי הכל צריך ששנים יעידו על זה ושנים על זה ואין די בעד אחד.

א. הרמב"ם (איסורי ביאה כ, ט) פסק שעד אחד נאמן רק לענין תרומה דרבנן. ודעת הר"ן שעד אחד נאמן אף בתרומה דאורייתא, וכדברי חכמים.

ב. זה שעד אחד אינו נאמן להשיאו אשה ולהכשיר את בנו לכהונה, פשוט שאינו אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא כשם שנאמן להאכילו בתרומה כך נאמן לענין יוחסין. (קובץ שעורים, ע"ש). ויש מי שכתב (עפ"י הספרי — קרח) שדין תורה הוא או הלכה למשה מסיני, שלענין עבודת הקודש אין די בחזקה ורוב כשאר כל התורה אלא צריך 'יחוס' ובידור גמור. (ע' באריכות שבט הלוי ח"ג קס).

ג. יש אומרים שבזמן הזה שאין לנו תרומה דאורייתא, נאמן אדם לומר כהן אני להעלותו לתורה ולישא כפיו, וכן המנהג. (עפ"י רמ"א אה"ע ג, א).

ב. במשנתנו מבואר שלחכמים אין חוששים לגומלין, הן בשבויות המעידות זו על טהרתה של זו (ובזה הכל מודים לפי שבשבויה הקילו. עפ"י תוס') הן בשני אנשים המעידים כל אחד על חברו שהוא כהן.

בדעת רבי יהודה נחלקו אמוראים; לרב אדא בר אבהו בשם רב, לעולם חוששים לגומלים ואינם נאמנים. לאביי ורבא, בעלמא חוששים לגומלים לרבי יהודה אבל בדמאי הקילו, הלכך החמרים שנכנסו לעיר ואמר אחד מהם שלי חדש / אינו-מתוקן ושל חברי ישן / מתוקן — נאמן ואין חוששים שמא הסכימו ביניהם שכל אחד יעיד על חברו בעיר אחרת לסירוגין. ואולם חכמים שם חולקים וסוברים שאינו נאמן, ופירש רבא טעמם שמדובר באופן שמוכח ששניהם באים למכור סחורתם, הלכך ודאי גומלים הם זה עם זה. (כן פרש"י. ור"ח פירש שלחכמים חוששים לגומלין מלבד במשנתנו כשהדברים מוכחים שכהן הוא, כגון שמשתמש בכלים שאינם מקבלים טומאה).

ולפי תירוץ אחר בגמרא, לרבי יהודה לעולם אין חוששים לגומלים [וזה שאינם נאמנים במשנתנו — משום שמעלים מתרומה ליוחסין].

דפים כד — כה

מא. מהו להעלות אדם ליוחסין מהדברים דלהלן?

א. מתרומה.

ב. משטרות.

ג. מנשיאות כפים.

ד. מאכילת חלה.

ה. מחילוק מתנות.

א. לפי הסבר אחד בגמרא, נחלקו בשאלה זו חכמים ורבי יהודה במשנתנו, האם מעלים מתרומה ליוחסין [הלכך צריך עדות גמורה לענין תרומה ואין די בעד אחד — כן סובר רבי יהודה], אם לאו. (כן דעת חכמים. וכן סובר רבי יוסי, ובמקומו לא היו מעלים מתרומה ליוחסין (גמרא כה:). וכן סובר רבי (עפ"י תוס' כה:). ופירשו בתוס' יסוד המחלוקת, האם חוששים שמא יעלו מתרומה ליוחסין, וכיון שכן אנו מצריכים הוכחה מעולה לתרומה, ושוב מעלים ליוחסין מן הדין, או שמא אין חוששים שיעלו ודי בעד אחד לתרומה).